

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Controversiarvm Omnivm Hvivs Ævi Lvthero-Calvinisticarvm Libri Tres

Coppenstein, Johann Andreas

Mogvntiæ, 1627

Tertia Pars De Grativdine.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35233

a Marc. 2. 3. 5. *b* Mat. 16. 19. Ioh. 20. 22. 23.
c Ioh. 6. 37. Ezech. 33. 11. *d* Ioh. 8. 24. Act. 8. 21.
 22. *e* Mat. 16. 19. Ioh. 20. 22. 23. *f* Mat. 3. 7. 8. *g*
 Rom. 2. 16. Mat. 18. 18.

QVÆSTIO LXXXV.

*Quo pacto clauditur & aperitur regnum
 calorum per Disciplinam Ecclesia-
 sticam?*

RESP. Cum ex mandato Chri-
 sti, ij qui nomine quidem sunt Chri-
 stiani, verum doctrinâ ^a aut vita ^b se
 ostendunt à Christo alienos, post-
 quam al. quoties fraterne admoniti
^c, ab erroribus aut flagitijs discedere
 nolunt, Ecclesiæ indicantur, aut ijs
 qui ab Ecclesia ad eam rem sunt cõ-
 stituti ^d: ac si ne horum quidem ad-
 monitioni pareant ^e, ab iisdem inter-
 dictione Sacramentorum ex cœtu
 Ecclesiæ ^f, & ab ipso Deo ex regno
 Christi excluduntur ^g; ac rursum, si
 emendationem profiteantur, & re-
 ipsa declarent ^h, tanquam Christi &
 Ecclesiæ membra recipiuntur ⁱ.

a Tit. 3. 10. 2. Iohan. 10. 11. *b* 1. Cor. 5. 11. *c*
 Mat. 18. 15. 16. 17. *d* Mat. 18. 17. *e* Mat.
 18. 17. *f* 1. Cor. 5. 11. 1. Cor. 5. 13. *g*
 Mat. 16. 19. *h* 1. Cor.
 2. 6. 7.

TERTIA PARS
 DE GRATITVDINE.

DOMINICA XXXII.

QVÆSTIO LXXXVI.

*Cum ab omnibus peccatis & miserijs,
 † cum aliquo nostro merito, * maxime † sine
 Dei misericordiâ, propter Christum libe- * sola
 ratissimus, quid est, cur bona opera
 faciamus?*

RESP. Quia postquam nos Chri-
 stus suo sanguine redemit, renouat
 nos quoque suo merito, Sacramentis
 & Spiritu, id est, in Baptismo regenerat
 ad imaginem sui ^a, vt tantis benefi-
 cijs affecti, in omni vita nos erga
 Deum gratos declaremus ^b, & ipse
 per nos celebretur ^c, ad maius no-
 strum meritum. Deinde, vt nos quoq;
 ex fructibus, de tua quisque fide
 * certius speremus. Postremo, vt vita
 nostræ integritate alios Christo lu-
 crificiamus ^d.

a 1. Cor. 1. 30. Tit. 2. 14. *b* Deut. 32. 6. *c* Mat.
 5. 16. *d* Iacob. 2. 18. 1. Ioh. 2. 34. *e* 1. Pet. 31. 1. Pet.
 2. 12.

Ad hæc responsio patet ex supra dictis.

QVÆSTIO LXXXVII.

*Non possunt igitur illi seruari, qui ingrati,
 & in peccatis secure persistentes, a sua
 prauitate ad Deum non con-
 uertuntur?*

RESP.

RESP. Nullo modo. Nam, vt scriptura testatur, nec impudici, nec idololatræ, nec adulteri, nec fures, nec auari, nec ebriosi, nec conuitiatores, nec raptores, hæreditatem regni Dei consequentur^a,
^a1. Cor. 6. 9. 10. Eph. 5. 5. 1. Joh. 3. 15.

RESP. Vera peccatorum remissio, & lætitia in Deo per Christum^a, & serium operosum ac promptum studium instituendi vitam ex voluntate Dei omniaque bona opera exercendi^b.

^a Pl. 51. 10. Pl. 51. 14. ^b Rom. 7. 21. 22. Rom. 6. 13.

DOMINICA XXXIII.

QVÆSTIO LXXXVIII.

Quibus partibus constat Conuersio hominis ad Deum?

RESP. Remissione peccatorum: Mortificatione veteris, & viuificatione noui hominis^a.

^a Eph. 4. 22. 23. 24. Esa. 1. 16.

De remissione peccatorum actum supra quaest. 84.

QVÆSTIO LXXXIX.

Quid est Mortificatio veteris hominis?

RESP. Non quidem, propriè verè & ex animo dolere, quod peccatis tuis Deum offenderis^a, eaque magis ac magis odisse & fugere^b: Sed passionum ac appetituum in ordinem redactio sub lege Christi.

^a Ioel. 2. 12. 13. 2. Cor. 7. 10. Plal. 51. 6. Mat. 26. 75. ^b Rom. 12. 9. Amos 5. 5.

QVÆSTIO XC.

Quid est Viuificatio noui hominis?

QVÆSTIO XCI.

Quæ sunt bona opera?

RESP. Tantum ea, quæ ex vera fide^a, secundum legem Dei & Ecclesiæ fiunt, & ad eius solius gloriam referuntur^c; non ea autem, quæ à nobis erronea opinione recti conficta^d, aut ab hominibus tradita sunt^e superstitiosè.

^a Hebr. 11. 6. Heb. 11. 4. ^b Leu. 18. 4. Deu. 12. 32. Ezech. 20. 19. 31. Cor. 10. 31. ^d Deu. 12. 8. ^e Mat. 15. 9. Esa. 29. 13.

QVÆSTIO XCII.

Quid est Lex Dei?

RESP. Loquutus est Deus omnia verba hæc.

Exo. 20. 3. Deut. 5. 4.

Verbo est non proba: distinctio præceptorum est numerata nouatè: sensus, Comuni Versioni consonus: Transeat.

Primum præceptum.

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te ex Aegypto, domo seruitutis. Non habebis Deos alienos in conspectu meo.

Ne sculpas tibi simulacrum, nec ullam
imā-

imaginem effingas eorum, quæ aut supra sunt in calo, aut infra in terrâ, aut in aquis sub terra: neque incurves te illis, neque colas ea.

Ego enim sum Dominus, Deus tuus, fortis zelotes, vindicans peccata patrum in filiis, idque in tertia & quarta progenie eorum, qui derunt me; & misericordia utens in millesimam eorum, qui diligunt me, & observant præcepta mea.

Tertium.

Secundum.

Ne usurpes nomen Domini Dei tui temerè. Neque enim Dominus dimittet eum impunitum, qui nomen eius vanè usurpauerit.

Quartum.

Tertium.

Memento ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum. At septimo die Sabbatum erit Domino Deo tuo; nec facies ullum opus, nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec seruus tuus, nec ancilla tua, nec iumentum tuum, nec advena, qui est intra portas tuas. Nā sex diebus fecit Deus cælum, terram, mare, & quacunque in his sunt, & requieuit die septimo, ideoque benedixit diei Sabbati, & sanctificavit eum.

Quintum.

Quartum.

Honora patrem tuum & matrem tuam, ut diu viuas in terra, quam tibi Dominus Deus tuus daturus est.

Sextum.

Quintum.

Non occides.

Septimum.

Sextum.

Non committes adulterium.

Septimum.

Octauum.

Non furaberis.

Octauum.

Nonum.

Non dices contra proximum tuum falsum testimonium.

Nonum.

Decimum.

Non concupisces domum proximi tui.

Decimum.

† Non concupisces uxorem proximi tui, nec seruum eius, nec ancillam, nec bovem, nec asinum, nec quicquam eorum, quæ sunt proximi tui.

QVÆSTIO XCIII.

Quomodo diuiduntur hæc præcepta?

RESP. In duas tabulas^a; quarum prior^{*} tribus præceptis tradit, quo pacto nos erga Deum geramus[†]; posterior[†] septem præceptis, quæ officia proximo debeamus[‡].

^a Deut. 10. 34. Mat. 22. 40. ^b Mat. 22. 37. 38. ^c Mat. 22. 39.

DOMINICA XXXIV.

QVÆSTIO XCIV.

Quid postulat Deus in Primo præcepto?

RESP.

RESP. Ut quam mihi cara est salus animæ meæ^a, tam studiosè vitæ & fugiam omnem idololatriam^b, magiam^c, incantationem, superstitionem^d, non tamen inuocationem Sanctorum † sed cæterarum creaturarum: vnicum autem & verum Deum recte agnoscam^e, * in ipsum solum credam ac sperem, summa humilitate^h, & paciētiaⁱ me illi subiiciā, ab eo solo & Deo omnia bona expectem^k; denique intimo cordis affectu ipsum amem^l, reuerear^m, venererⁿ, adeo vt omnibus potius creaturis (præterquam Sanctis): renunciem, quam vt vel minimum contra eius voluntatem committam^o.

^a Apoc. 21. 8. b Plā. 81. 9. 10. 1. Cor. 6. 9. c d Deut. 18. 10. 11. 12. e Apoc. 19. 10. Deut. 4. 15. 19. Matth. 4. 10. f Ioh. 17. 3. Jer. 9. 24. g Jerem. 17. 5. 7. h 1. Pet. 5. 5. i Heb. 10. 36. k Pl. 37. 5. lac. 1. 17. l Deut. 6. 5. Deut. 10. 12. m Pl. 34. 10. Eccl. 12. 13. n Malach. 1. 6. o Mat. 10. 37. Mat. 10. 28. Act. 5. 29.

QVÆSTIO XCV.

Quid est idololatria?

RESP. Est loco vnius Dei^a, aut præter vnum illum & verum Deum, qui se in suo verbo patefecit, aliud quippiam *ceu Deum* fingere aut habere, in quo spem reponas^b.

^a Gal. 4. 8. 1. Pet. 4. 3. 1. Thef. 1. 9. b Matth. 6. 24. Col. 3. 5. Phil. 3. 19.

DOMINICA XXXV.

QVÆSTIO XCVI.

Quid postulas* idem præceptum?

* Secundum.

RESP. Ne Deum vlla imagine aut figura exprimamus^a, quasi vera ac vna, neue vlla alia ratione eum colamus, quam qua se in suo verbo Scripto vel Tradito per Ecclesiam coli præcepit^b.

^a Deut. 4. 23. Rom. 1. 21. 23. b Deut. 12. 32.

QVÆSTIO XCVII.

An nulla ergo prorsus fingenda sunt imagines aut simulacra?

RESP. Deus † aliqua ratione effingi debet^a, * & potest^b. Creaturas autem etsi exprimere licet^c, † † quidem non vetat tamen Deus earum imagines fingi^d aut haberi^e, quo vel ipsas^f, vel Deum per ipsas, colamus aut honoremus^g.

^a Deut. 4. 12. 13. 16. 17. 18. b Esa. 40. 18. 25. Esa. 46. 5. c Exo. 35. 30. 31. d Deut. 27. 15. e Deut. 7. 5. 2. Reg. 18. 3. 4. f Psal. 97. 7. g Leuit. 26. 1. Deut. 12. 4.

^a Deut. 4. 12. Vocem verborum eius audistis formam penitus non vidistis. 11. 15. Non vidistis aliquam similitudinem: Ne forte errore deceptus, adores ea, &c. b Esa. 40. 18. Cui ergo similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei. &c. 45. Cui assimilastis me & adæquastis? dicit sanctus.

RESP. Quo ad essentiam, effigiari nequit,

Tt quit,

quit, nec se cuiquam ostendit: Quoad nostrum intelligendi modum, qui phantasmata specularum, effigiari potest. Atque ut illud est secundum Scripturam; sic hoc non est contra, quin est iuxta eandem.

b Deut. 27. 15. Maledictus homo, qui fecit sculptile, & conflatile, abominationem Domini. &c.

d **RESP.** Eo fine, ut Adoretur, verum est.

e Deut. 7. 5. Aras eorum, scilicet Idololatrarum, subvertite & confringite, statuas & sculptilia comburite. 4. Reg. 18. 3. 4. Fecitque quod erat bonum coram Domino: ipse dissipavit Excelsa, & contriuit statuas. Confrigitque serpentem aneum. *f* Plal. 96. 7. Confundantur omnes qui Adorant sculptilia *g* Leuit. 26. 1. Non facietis vobis idolum & sculptile, nec ritulos erigatis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra.

¶ T **ADORETIS** eum. Deut. 12. 3. Dissipate aras eorum, & Confringite statuas, & idola comminuite &c. Adorantium ea diuino cultu latræ.

Hab. 2. 18. Quid prodest sculptile, quia finxit illud fictor suus conflatile, & imaginem falsam, quia sperauit in figmento fictor eius, ut faceret simulacra multa?

RESP. Ut lupra, scilicet. Ut adoraret.

Zach. 10. 2. Simulacra locuta sunt inutile, & diuini viderunt mendacium. Et somnatores locuti sunt frustra, vanè consolabantur: idcirco affligentur &c.

RESP. Ita Gentiles: ut nos Christiani minime sumus Gentiles.

b Luc. 16. 29. Habent Moysen & Prophetas, audiant illos: *Ioh.* 5. 39. Scrutamini Scripturas: illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. 2. *Tim.* 3. 16. Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum.

b **RESP.** Oportet ista facere; & imaginum cultum non omittere. Docet Scriptura; docet & pictura seu sculptura suo modo: Haec vide; illam audi: ex vtraque ædificeris.

QVÆSTIO XCVIII.

An autem in templis imagines tolerari non possunt, quæ pro libris sint: imperita multitudini?

† Minimè **RESP.** *†* Maxime possunt ac debent tolerari. Neque enim decet nos imaginum ritum, usum, ac cultum, negando, sapientiores esse Deo, qui suam Ecclesiam * & mutis simulacris *a*, *†* & viua prædicatione verbi sui vult erudiri *b*.

a *Ier.* 10. 8. 10. *Hab.* 2. 18. 19. *Zach.* 10. 2. *b* *Lu.* 16. 29. *Ioh.* 5. 39. 2. *Tim.* 3. 16. 17.

a *Ier.* 10. 8. *Doctrina vanitatis eorum* Quorum? Idololatrarum, lignum & argentum, inuolutum opus artificis &c. Dominus autem Deus verus est, ipse Deus viuens.

RESP. Deus, & Imago Dei, differunt toto genere infinitè: Sic & vtriusque cultus.

DOMINICA XXXVI.

QVÆSTIO XCIX.

Quid sancit Deus † secundo † Tertio
præcepto?

RESP. Ut non solum execrando *a*, aut peierando *b*, verum etiam temere iurando *c*, nomen Dei contumeliosè aut irreuerenter ne usurpemus: neue tacendo aut conuiuendo, horrendis istis sceleribus communicemus *d*: sed sacrosancto Dei nomine non nisi summa cum religione & veneratione utamur *e*: ut vera & constanti confessione *f*; inuocatione *g*, omnibus deniq; verbis & actionib; nostris, ipse celebretur *h*.

a *Leu.*

a Leu. 24. 15. *b* Leu. 19. 12. *c* Leu. 5. 4. *Mat.* *a* Exod. 22. 10. 11. *Esra.* 10. *c.* *b* Ios. 2. 19. *c*
5. 34. 35. *6.* *d* Leu. 5. 1. *e* Malach. 4. 2. *f* *Mat.* 10. *Deu.* 10. 20. *d* Ios. 2. 12. *e* *Esa.* 45. 23. *Esa.* 65. 16.
 32. 33. 1. *Petr.* 3. 15. *g* *Pfal.* 50. 15. *h* *Col.* 3. 17. 2. *Hebr.* 6. 16. *f* *Gen.* 21. 25. 31. *Gen.* 31. 54. 1. *Sam.*
 24. 22. 23. *Rom.* 9. 1. *Ioh.* 16. 23.

QVÆSTIO C.

*Estne igitur adeo graue peccatum, iuran-
 do aut dira imprecando, nomen Dei te-
 merare, vt Deus etiam ijs succenseat qui
 quantum in se est, illud non pro-
 hibent aut impedi-
 unt?*

RESP. Certe grauissimum *a*, Ne-
 que enim vllum est peccatum ma-
 ius, aut quod Deum grauius offen-
 dat, quam sacri ipsius nominis con-
 tumelia. Quocirca etiam id scelus
 morte mulctari voluit *b*.

a Leu. 5. 1. *Prou.* 29. 24. *b* Leu. 24. 16. *Leu.*
 24. 10. & c.

DOMINICA XXXVII.

QVÆSTIO CI.

*Potestne quis etiam pie per nomen Dei
 iurare?*

RESP. Potest: cum vel magistra-
 tus id exigit *a*, vel alioqui necessitas,
 hoc pacto fidem firmari & verita-
 tem stabili, postulat *b*: quo & glo-
 ria DEI illustretur *c*, & aliorum sa-
 luti consulatur *d*. Nam eius generis
 iusiurandum verbo Dei sancitur *e*,
 ideoque etiam à sanctis in veteri &
 nouo fœdere recte est vsurpatum *f*.

QVÆSTIO CII.

*Estne licitum iurare per sanctos aut
 alias creaturas?*

RESP. † Ita. Nam legitimum iu-
 † Non
 ramentum est inuocatio Dei *a*, qua
 petitur, vt is tanquam vnicus cor-
 dium inspector testimoniū det ve-
 ritati *b*, & iurantem puniat, si sciens
 fallat *c*. Porro hic honos nulli crea-
 turæ conuenit *d* vt Deo: attamen &
 Sanctus, vt amicis Dei.

a *b* *c* 1. *Corinth.* 1. 23. *d* *Matth.* 4. 10. 1. *Reg.*
 8. 39. *Gen.* 17. 1. *Deut.* 32. 35.

a Nos prædicamus Christum crucifixum, Iu-
 deis, & c. ipsis autem vocatis Iudeis atque Grecis
 Dei virtutem & Dei sapientiam.

RESP. Vt prædicamus, ita iuramus,
 mediate scil. vel immediate per Deum, aut
 Christum, aut per Sanctos respectu Dei.

d *Mat.* 4. 10. *Dominum Deum tuum adora-
 bis, & illi soli seruias.* 3. *Reg.* 8. 39. *Tu exaudies
 in celo, in loco habitationis tuæ & repropitiabe-
 ris.* *Gen.* 17. 1. *Ego Deus omnipotens, ambula co-
 ram me, & esto perfectus.* *Deut.* 32. 35. nihil ad-
 rombum.

RESP. Hæc constant, saluo cultu San-
 ctorum: Qui respectu Sanctorum infinitè
 est inferior Patriæ; respectu Dei, in quem
 terminatur, est ipsa Patria: respectu
 simul vtriusque patris, est
 Dulia.

DOMINICA XXXVIII.

QVÆSTIO CIII.

† Quarto *Quid præcipit Deus in † Tertio præcepto?*

RESP. Primum, vt ministerium Euangelij & * Ecclesie festa conferentur^a, vtq; ego cum alijs tum præcipue festis diebus studiosè cœtus diuinos frequentem^b, verbum Dei diligenter audiam^c, vt ar Sacramentis^d, precibus publicis meas quoque preces adiungam^e, pro facultatibus aliquid conferam in pauperes^f. Deinde, vt in omni vita à prauis actionibus vacem^g, Domino concedens, remotis peccatis, vt per Spiritum Sanctum in me suum opus faciat^h, atque ita sempiternum illud Sabbatum in hac vita exordiarⁱ.

^a Deut. 12. 19. 1. Cor. 9. 14. ^b Heb. 10. 25. ^c Act. 20. 7. ^e Pl. 68. 27. ^d Act. 1. 14. ^f 1. Cor. 16. 2. ^g Esa. 58. 3. ^h Exo. 31. 13. ⁱ Esa. 66. 23. Hebr. 4. 1. 10. 11.

DOMINICA XXXIX.

QVÆSTIO CIV.

† Quinto *Quid nobis iniungit Deus in † Quarto præcepto?*

RESP. Vt parentibus, atque adco omnibus qui nobis præfunt, de-

bitum honorem^a, amorem^b, & fidem^c præstemus, nosque ipsorum fidelibus præceptis & castigationibus, ea qua par est obedientia submittamus^d: tum etiam, vt eorum vitia & mores nostra patientia toleremus^e, illud semper cogitantes, Deum nos illorum manu velle ducere ac regere^f.

^a Malac. 1. 6. Eph. 6. 2. 3. 1. Tim. 5. 17. 1. Pet. 2. 18. 1. Tim. 6. 1. Leuit. 19. 32. ^b Matt. 10. 37. 1. Thes. 5. 12. ^c Prou. 28. 24. Tit. 2. 10. ^d Prou. 6. 20. 21. 22. Eph. 6. 1. Hebr. 13. 17. Rom. 13. 1. Col. 3. 22. Prou. 1. 8. Prou. 15. 5. ^e Gen. 9. 24. Prou. 30. 17. Prou. 23. 22. 1. Pet. 2. 18. ^f Eph. 6. 5. 1. Pet. 2. 13. Rom. 13. 1.

DOMINICA XL.

QVÆSTIO CV.

† Quinto *Quid flagitat Deus in † Quinto præcepto?*

RESP. Vt proximum, neque cogitatione^a, neque verbis^b, neque gestibus^c, nedum factis^d, vel per me vel per alium^e, contumelia afficiam^f, aut oderim^g, aut lædam^h, aut occidamⁱ: sed omnem vindictæ cupiditatem abiiciam^k, adhæc, ne me ipsum lædam^l, aut sciens in aliquod periculum coniciam^m. Quocirca etiam, ne cædes fierent, Magistratum gladio armantⁿ.

^a Zach. 8. 16. 17. ^b Matth. 5. 22. Eph. 4. 31. 6. Gen. 4. 6. ^d Num. 35. 16. 17. 18. ^e 2. Sam. 12. 9. ^f Pl. 15. 13. ^g Leuit. 19. 17. ^h Leuit. 24. 19. ⁱ Leuit. 24. 17. ^k Leuit. 19. 18. ^l Eph. 5. 29. ^m Matth. 4. 7. ⁿ Gen. 9. 6. Exo. 21. 12. Mat. 26. 52.

QVÆ.

QVÆSTIO CVI.

*Asqui hoc præceptum solam eadem
prohibere videtur?*

RESP. At eadem prohibendo docet Deus, se radicem & originem cædis *a*, iram *b* scilicet, inuidiam *c*, odium *d*, & vindictæ cupiditatem *e* odisse, atque ea omnia quasi pro cæde ducere *f*.

a Gen. 37. 4. 11. 18. 2. Sam. 13. 22. 28. 29. Gen. 34. 7. 25. *b* Gal. 5. 19. *c* Ro. 12. 19. *f* Ioh. 3. 15. Mat. 5. 22.

QVÆSTIO CVII.

*An vero id satis est, nos neminem
eo, quo dictum est modo,
occidere?*

RESP. Non est satis, Dum enim Deus iram, inuidiam, odium damnat, postulat, vt proximum æque ac nos ipsos diligamus *a*, & vt humanitate, lenitate, mansuetudine, patientia, & misericordia erga eum utamur *b*, quodque ei damno esse possit, quantum in nobis est, auertamus *c*: ad summam, ita animo affecti simus, vt ne inimicis quidem benefacere dubitemus *d*.

a Leuit. 19. 18. *b* Col. 3. 12. 13. Eph. 4. 1. 2. 3. *c* Prou. 24. 11. Esa. 58. 7. *d* Mat. 5. 44. Rom. 12. 20.

DOMINICA XLI.

QVÆSTIO CVIII.

*Qua est sententia ¶ sexti
præcepti?*

¶ *sexii*

RESP. Deum omnem turpitudinem execrari *a*; ideoque nos eam penitus odisse & detestari ac deuitare debere *b*; contraque temperanter, modestè, & castè *c*, siue in sacro coniugio, siue in vita cœlibe, viuere oportere *d*.

a Dent. 27. 20. 22. 23. Leu. 20. 10. 11. Leu. 19. 29. *b* Eph. 5. 3. *c* 1. Thes. 4. 3. *d* 1. Cor. 7. 9. Hebr. 13. 4.

QVÆSTIO CIX.

Nihilne amplius prohibet Deus hoc præcepto, quam adulterium, & id genus turpitudines?

RESP. Cum corpus & animus noster templa sint Spiritus Sancti, vult Deus, vt vtrumque purè sancteque possideamus *a*: ideoque facta *b*, gestus *c*, sermones *d*, cogitationes *e*, cupiditates foedas *f*, & quicquid hominem ad ista allicit, id vniuersum prohibet *g*.

a 1. Cor. 6. 18. 19. 20. *b* Eph. 4. 17. 19. *c* Prou. 5. 20. *d* Eph. 4. 29. Eph. 5. 3. 4. *e* Mat. 5. 28. *f* 1. Thes. 4. 5. *g* Eph. 5. 18. Prou. 23. 1. 32. 33. Deu. 22. 5.

Tr 3 DO-

DOMINICA XLII.

QVÆSTIO CX.

† Octauo

*Quid vetat Deus in † septimo
præcepto?*

RESP. Non solum ea furta & rapinas, quas magistratus punit *a*: sed furti nomine comprehendit, quicquid est malarum artium & aucupiorum, quibus aliena captamus, & ad nos *vi b*, aut specie recti *c*, transferre studemus: qualia sunt, iniquum pondus, iniusta *vlna*, inæqualis mensura *d*, fucosa *merx*, fallax moneta *e*, usura *f*, aut alia quæuis ratio aut modus rem faciendi à Deo interdictus *g*. His adde omnem auaritiam, & multiplicem diuinorum donorum profusionem & abutum *i*.

a Leu. 19. 11. 13. 1. Cor. 6. 10. *b* Luc. 3. 14. *c* 1. Thes. 4. 6. *d* Leuit. 19. 35. 36. Prou. 11. 1. Deut. 25. 13. 14. 15. *e* Amos 8. 5. 6. 7. *f* Exo. 22. 25. Pf. 15. 5. Ezech. 18. 12. 13. *g* Jer. 22. 13. *h* 1. Tim. 6. 9. 10. Luc. 12. 15. *i* Iohan. 6. 12. Prouerb. 23. 20. 21.

QVÆSTIO CXI.

*Quæ sunt ea, quæ Deus hic
iubet?*

RESP. Ut commoda & utilitates proximi, quantum possim, adiuuam & augeam *a*: cum eo sic agam, ut mecum agi cuperem *b*: sedulo

& fideliter opus faciam, ut aliorum quoque egestati subuenire queam *c*.
a Deu. 22. 1. 2. 3. Phil. 2. 4. *b* Mat. 7. 12. *c* Eph. 4. 28. Hebr. 13. 16.

DOMINICA XLIII.

QVÆSTIO CXII.

Quid exigit * octauum præceptum?

RESP. Ne aduersus quempiam dicam falsum testimonium *a*, nullius verba calumnier *b*, nulli obtrectem *c* aut conuitium faciam *d*, neminem temere vel indicta causa condemnem *e*: verum omnis generis mendacia *f*, fraudes *g*, ut opera Diaboli propria *h*, nisi in me grauissimam iram Dei concitare velim, omni cura fugiam *i*: in iudicijs cæterisque negotijs veritatem lecter *k*, & id quod res est, libere *l* & constanter profitear *m*: adhæc famam aliorum & existimationem, quantum queam, defendam *n* & augeam *o*.

a Exo. 23. 1. Prou. 19. 5. *b* Prou. 4. 24. Leu. 19. 16. *c* Iac. 4. 11. *d* Tit. 3. 12. *e* Io. 7. 50. 51. Lu. 6. 7. *f* Leuit. 19. 11. *g* Rom. 3. 13. 14. *h* Ioh. 8. 44. *i* Psalm. 5. 7. *k* Zach. 8. 19. *l* Prou. 2. 17. Eph. 4. 25. *m* 2. Corinth. 1. 17. *n* 1. Sam. 19. 4. *o* 1. Sam. 16. 18.

* *

DO.

DOMINICA XLIV.

QVÆSTIO CXIII.

*Quid prohibet Nonum & Decimum
Præceptum?*

RESP. Ne vel minima cupiditate a deliberata aut cogitatione *b*, aduersus vllum Dei præceptum corda nostra vnquam sollicitentur: sed vt perpetuò, & ex animo, omne peccatum detestemur *c*, contraque omni iustitia delectemur *d*, & eam operemur.

a Rom. 7. 7. *b* Mat. 15. 19. *c* Gal. 5. 24. *d* Psal. 119. 104. *d* Rom. 7. 22. Mat. 5. 48.

QVÆSTIO CXIV.

Possuntne autem illi, qui ad Deum conuersi sunt, hæc præcepta perfecte seruare?

RESP. † *Maxime*. Nam quique etiam sanctissimi, quamdiu viuunt, habent non tantum exigua initia huius obedientiæ *b*, sed quandam quoque perfectionem; si tamen serio ac non simulato studio, non secundum aliquatantum, sed secundum omnia Dei præcepta, viuere incipient *c*.

a Eccl. 7. 21. Iaco. 3. 2. 1. Io. 18. *b* Job. 9. 1. 2. 3. *d* Psal. 119. 19. *d* Phil. 3. 13. *e* Psal. 119. 60. 106. 127. 128. *d* Rom. 7. 2. *d* Phil. 3. 13.

a Eccl. 7. 21. Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccat.

a RESP. Iustus potest alternis facere bonum, ex gratia; & peccatum ex se: non si-

mul; Et eum, qui cecidit, potest restituere Deus. Et cum hisce stat possibilitas obseruandi præcepta cum Deo: non obstante eo, quod subinde violentur. Vnde sequitur

a Iacob. 3. 2. In multis enim offendimus omnes. 1. Ioh. 1. 8. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

b Job. 9. 1. 2. 3. Vere scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere, vnum per mille.

b RES. Nostri comparatio, respectu Dei nulla est magis, quam finiti ad infinitum. At operum nostrorum, (respectu nostri, & pro mensura gratiæ:) est perfectio secundum quid suscipiens magis & minus, ideo recte sequitur

d Psal. 18. 15. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. *d* Phil. 3. 13. Ego me non arbitror comprehendisse, ad ea qua sunt priora extendens me ipsum.

c Psal. 119. 60. Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua.

c RESP. Quantum humana fragilitas patitur. Vnde sequitur recte

106. Iuravi & statui, custodire iudicia iustitiae tuae. 122. Ideo dilexi mandata tua super aurum, &c. ad omnia mandata tua dirigebar. Ro. 7. 22. Condelector legis Dei secundum interiorem hominem; video autem aliam &c. *d* Philip. 3. vers. 13. Ego me non arbitror comprehendisse. &c.

QVÆSTIO CXV.

Cur igitur vult Deus legem suam adeo exacte & seuerè predicari, cum pauci sint in hac vitâ, qui eam seruare & studeant?

RESP.

RESP. Primum, ut in omni vita magis magisque agnoscamus, quanta sit naturæ nostræ ad peccandum propensio *a*, tantoque avidius remissionem peccatorum & iustitiam in Christo expectamus. *b* Deinde, ut hoc perpetuo agamus, illud semper meditemur *c*, & gratiam Spiritus Sancti à Patre imploremus *d*, quo indies magis ad imaginem Dei renouemur, donec aliquando tandem, postquam ex hac vita decesserimus, propositam nobis perfectionem læti assequamur *e*.

a Rom. 3. 20. Rom. 4. 15. Rom. 5. 13. 20. *b* Rom. 10. 3. 4. *c* Deut. 31. 11. 12. 13. *d* Psal. 19. 4. 5. 33. 34. 35. 36. *e* 1. Cor. 13. 9. 10. 1. Ioh. 3. 2.

DE PRECATIONE.

DOMINICA XLV.

QVÆSTIO CXVI.

Quare Christianis necessaria est Precatio?

RESP. Quia præcipua pars est eius, quam Deus à nobis postulat, gratitudinis *a*. Tum quia illis tantum suam gratiam & Spiritum Sanctum Deus largitur, qui veris gemitibus continenter hæc ab eo petunt, & pro iis ipsi gratias agunt *c*.

a Pl. 50. 14. 15. *b* Deut. 4. 29. Mat. 7. 7. Luc. 11. 13. *c* Pl. 50. 23.

QVÆSTIO CXVII.

Quæ ad eam precationem requiruntur, quæ Deo placeat, quæque ab ipso exaudiatur?

RESP. Ut à solo vero Deo, *mediate vel immediate*, qui se in verbo suo patefecit *a*, omnia quæ à se peti iussit *b*, vero cordis affectu petamus; ex intimo nostræ indigentia ac miseræ sensu *d*, nos in conspectu diuinæ maiestatis supplices abiiciamus *e*; huic firmo fundamento *spei* innitiamur, nos à Deo, quanquam indignos, propter Christum tamen certo exaudiri; quem admodum nobis in suo verbo promisit *g*, quantum saluti nostræ conduxerit.

a Pl. 83. 9. Mat. 4. 10. *b* 1. Ioh. 5. 14. *c* Thren. 3. 41. Pl. 145. 18. *d* Luc. 18. 13. *e* Esra 9. 6. *f* Dan. 9. 17. 18. Eph. 3. 12. *g* Ioh. 14. 13. Ioh. 15. 7. Ioh. 16. 23.

QVÆSTIO CXVIII.

Quæ sunt ea, quæ à se peti iubet?

RESP. Omnia tum animæ tum corpori necessaria, quæ Dominus noster Iesus Christus eâ precatione, quam nos ipse docuit, complexus est.

QVÆSTIO CXIX.

Quæ est illa Precatio?

RESP.